

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Бисмиллоҳир Раҳмонир Раҳим

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ):
إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ التَّقْلِينَ: كِتَابَ اللَّهِ، وَعَثْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي،
مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا أَبَدًا،
وَأَنْهُمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا
عَلَيَّ الْحَوْضَ.

Расули Худо(с) фармудаанд:

*Ман ду чизи гаронбаҳоеро дар миёни шумо аз худ
боқӣ мегузорам: яке Китоби Худованд ва дигаре
Итратам, Аҳли байтам. Агар ба ин ду чанг
занед, ҳаргиз гумроҳ нахоҳед шуд. Ин ду ҳеч вақт
аз якдигар ҷудой надоранд, то он гоҳ ки бар ҳавзи
Кавсар бар ман ворид шаванд.*

*Саҳеҳи Муслим, ҷилди 7, саҳ. 122; Сунани Дорамӣ,
ҷилди 2, саҳ. 432; Муснади Аҳмад, ҷилди 3, саҳ. 14, 17, 26,
59, ҷилди 4, саҳ. 366, 371, ҷилди 5, саҳ. 182, Мустадраки
Ҳоким, ҷилди 3, саҳ. 109, 148, 533 ва ...*

**Нигариши кӯтоҳе
ба зиндагии чаҳордаҳ маъсум**

**Қисмати чаҳорум
Зиндагии пешвои дуюм ҳазрати
Имом Ҳасан (а)**

**Муаллиф:
Ҳайати таҳририяи муассисаи «Дар роҳи ҳақ»**

**Мутарҷим:
Зарринтоҷ**

**Ношир
Маҷмаи ҷаҳонии «Аҳлибайт»**

نام کتاب: پیشوای دوم حضرت امام
حسن (ع)

نویسنده: هیأت تحریریه مؤسسه در
راه حق

مترجم: زرین تاج

زبان: تاجیکی

Номи китоб: Нигариши кӯтохе ба
зиндагии чаҳордаҳ маъсум (Зиндагии
пешвои дуюм Имом Ҳасан)

Муаллиф: Ҳайати таҳририяи
муассисаи «Дар роҳи ҳақ»

Мутарҷим: Зарринтоҷ

Таҳиякунанда: Муовинати фарҳангии
Маҷмаи ҷаҳонии «Аҳлибайт», идораи
тарҷума

Адади нашр: 3000

Навбати чоп: Аввал

Таърихи чоп: соли 2008

Ношир: Маҷмаи ҷаҳонии «Аҳлибайт»

Чопхона: Исроъ

ISBN: 978-964-529-207-0

www.ahlul-bayt.org

info@ahlul-bayt.org

RIGHTS RESERVED FOR

THE AHL AL-BAYT ('A) WORLD ASSEMBLY

Сарсухан

Бисмиллоҳир-Раҳмонир-Раҳим

Аҳли Байт алайҳимуссалом мероси гаронбаҳое аз худ боқӣ гузоштаанд, ки пайравонашон онро аз хатари нобудӣ ҳифз намудаанд. Ин намунаи фарогири як мактабе аст, ки шоҳаҳои мухталифи маърифати исломиро дар бар дошта ва тавониста аст ашхоси зиёди тавонмандеро барои сероб шудан аз ин чашмаи чӯшон, парвариш ва тақдими уммати исломӣ намояд.

Ин донишмандон бо пайравӣ аз Аҳли Байти Паёмбар(с) дар мақоми посухгӯӣ ба дасисаҳо ва шубҳаҳои воридшуда аз сӯи мазҳабҳо ва чараёнҳои фикрии дохил ва хориҷи ҷомеаи исломӣ баромада, дар давоми қарнҳои гузашта пешниҳодкунандаи матинтарин посухҳо ва роҳи ҳалҳо барои ин шубҳаҳо буда ва ҳастанд.

Маҷмаи ҷаҳонии Аҳлибайт(а) бар асоси масъулиятҳои бар гардан гирифтаи худ ба дифоъ аз ҳарими рисолат ва эътиқодоти ҳақиқии он; ҳақоқиқе, ки арбоби фирқаҳо, мазҳабҳо ва асҳоби чараёнҳои муҳолифи Исломи пайваста дар муҳолифат бо он кӯшиш ба харҷ додаанд, камари ҳиммат баста аст. Маҷмаи ҷаҳонии Аҳлибайт(а) худро дар ин роҳи муқаддас пайрави шогирдони

ростини мактаби Аҳлибайт(а) медонад; ҳамон, ки ҳамвора барои радди ин иттиҳомоти давомдор омодагӣ дошта ва кӯшиш намудаанд мутобиқ бо зарурати ҳар асру замон дар сафи пеши ин мубориза боқӣ монанд.

Таҷрибаҳое, ки дар ин замина дар китобҳои донишмандони мактаби Аҳлибайт(а) захира шудаанд, дар навъи худ беназир мебошанд. Зеро ин таҷрибаҳо аз дастовардҳои илмӣ бар асоси ҳокимияти ақл, истидлол, дурӣ аз ҳавою ҳавас ва таассуби кӯркӯрона бархурдор буда, мутахассисон ва соҳибони андешаро чунон мавриди хитоб қарор медиҳад, ки ақли солим ва фитрати поки инсон пазирои он бошад.

Маҷмаи ҷаҳонии Аҳлибайт(а) кӯшида аст, то марҳалаи наво аз ин таҷрибаҳои арзишмандро дар маҷмӯае аз таҳқиқот ва таълифоти муаллифони муосир аз мактаби Аҳлибайт(а) барои ташнағони ҳақиқат қарор диҳад.

Ин Маҷмаъ ҳамчунин иқдом ба таҳқиқ ва наشري таълифоти судманди гузаштагон ва шахсиятҳои барҷастаи пайравони ин мактаб намудааст, то ин манобеъ низ ташнағони ҳақиқатро чашмаи гуворое бошад, то дар асри такомули босуръати ақлҳо гӯши ҷони худро бар ҳақоиқе, ки Аҳли Байти рисолат(а) барои ҳамаи ҷаҳониён ба армуғон овардаанд, бикӯшоянд.

Умедворем хонандагони мӯҳтарам бо пешниҳоди назарияҳо ва пешниҳодҳои арзишманд ва интиқодҳои созандаи худ Маҷмаи ҷаҳонии Аҳлибайт(а)-ро дар ин замина бонасиб гардонанд.

Ҳамчунин аз соири муассисаҳо, донишмандон ва тарҷумонҳо даъват мекунем, то дар нашри фарҳанги Исломи ноби Муҳаммадӣ(с) моро ёрӣ намоянд.

Аз Худованди мутаол мехоҳем ин талоши ночизро аз мо қабул намуда, талоши моро зери сояи ҷонишини худ дар замин ҳазрати Маҳдӣ (Худованд зуҳурашро наздик гардонад) рӯзафзунтар созад.

*Муовинати фарҳангии
Маҷмаи ҷаҳониي Аҳлибайт (а)*

**Пешвои дуюм ҳазрати
Имом Ҳасан (а)**

Валодат

Нахустин набераи Паёмбари Акрам(с) ва аввалин фарзанди Амири мӯъминон Алӣ(а) ва Фотимаи Заҳро(а) дар нимаи моҳи рамазон, дар соли сеюми ҳиҷрӣ чашм ба ҷаҳон кушод.¹

Паёмбари Акрам(с) барои гуфтани муборакбод ба хонаи Алӣ омаданд ва номи ӯро аз ҷониби Худо “Ҳасан” ниҳоданд.²

Ҳасан ва Паёмбар (с)

Худуди ҳафт сол аз зиндагии ин набера бо Паёмбари Акрам(с) гузашт.³

* Падарбузурги меҳрубон ӯро ниҳоят дӯст медошт ва бисёр вақт набераи худро ба шона мениҳод ва бо меҳрубонӣ мегуфт:

“Худовандо! Ман дӯсташ дорам, ту низ ӯро дӯст бидор!”⁴

** “Он ки Ҳасан ва Ҳусайнро дӯст дорад, маро дӯст доштааст ва он ки*

¹ “Иршод”-и шайх Муфид, саҳ.149, “Таърихулхулафо”-и Суютӣ, саҳ.188, ҷопи Миср.

² “Бихоруланвор” ҷ.43, саҳ.238

³ “Далоилудлимома”-и Муҳаммад ибни Ҷарири Табарӣ, саҳ.60.

⁴ “Таърихулхулафо” саҳ.188

*бо ин ду кина варзад ва эшонро
душман дорад, бо ман душманӣ
кардааст...”.¹*

* Ва фармуд:

*“Ҳасан ва Ҳусайн сарвари ҷавонони
биҳиштанд”.²*

* Ва низ мефармуд:

*“Ин ду фарзанди ман имоманд, чи
қиём кунанд ва чи накунанд”.³*

* Бузургии рӯҳи он имом чандон буд, ки Паёмбари Акрам(с) ўро дар хурдсолӣ ва камии син, дар бархе аз аҳдномаҳо гувоҳ мегирифт. Воқидӣ оварда аст, ки:

*“Паёмбар^(с) барои “Сақиф” аҳди
зимма баст. Холид ибни Саид онро
навишт ва имом Ҳасан ва имом
Ҳусайн – дуруди Худо бар онон – онро
гувоҳӣ фармуданд”.⁴*

* Замоне, ки Паёмбар ба амри Худо ба аҳли Начрон ба “мубоҳила” бархост, имом Ҳасан, имом Ҳусайн, ҳазрати Алӣ ва Фотима(а)- ро низ ба фармони Худо ҳамроҳи худ бурд ва ояте дар покдомани он гиромӣён нозил шуд.⁵

¹ “Бихоруланвор”, ҷ.43, саҳ.264

² “Таърихулхулафо”, саҳ.189, “Ал-Ҳасану вал Ҳусайну саййидо шабоби аҳдил ҷаннати”.

³ “Иршод”-и Муфид, саҳ.181.

⁴ “Табақот”-и Кабир ҷ.1 бахши 2 саҳ.33

⁵ “Ғоятулмаром” саҳ.287.

Ҳасан бо падар

Имом Ҳасан(а) ҳамроҳ ва ҳамоҳанги падар буд, аз бедодгарон интиқод ва аз ситамдидагон ҳимоят мекард.

Соли 36-и ҳичрӣ имом Ҳасан(а) бо падар аз Мадина ба сӯи Басра омад то оташи ҷанги Ҷамалро, ки уммулмӯъминин Оиша, Талха ва Зубайр барафрӯхта буданд, фуру нишонад. Пеш аз вуруд ба Басра он гиромӣ ба фармони ҳазрати Алӣ(а) ҳамроҳи Аммор, ки аз саҳобагони бузург ва пок буд, ба Кӯфа рафт то мардумро хабардор кунад. Он гоҳ бо ҳамроҳии мардум ба ёрии Имом(а) ба сӯи Басра баргашт.¹

Бо суханрониҳои шево ва кӯбандаи худ дурӯғи Абдулло ибни Зубайрро, ки қатли халифаи сеюм Усмонро ба ҳазрати Алӣ нисбат меод, ошкор сохт ва дар ҷанг ҳамкориҳо кард то пирӯз баргаштанд²

Дар ҷанги “Саффайн” низ ҳамроҳи падар мардонагиҳо кард. Муовия дар ин ҷанг Убайдулло ибни Умарро бо чунин паёме назди ӯ фиристод, ки: “Аз пайравии падар даст бардор! Мо хилофатро ба ту воғуздор мекунем, барои он ки Қурайш аз падари ту ба хотири кушта шудани падарҳояшон нороҳатанд, аммо туро пазиро хоҳанд шуд...”³

¹ “Ҳаётул имом ал-Ҳасан ибни Алӣ(а)” саҳ. 260-261.

² “Ҳаётул имом ал-Ҳасан ибн Алӣ(а)” саҳ. 296-299.

³ “Табақот”-и Кабир ҷ.3, қисмати аввал саҳ.20.

Имом Ҳасан(а) дар посух фармуд: “Қурайш тасмим дошт, ки парчами Исломо бар замин занад ва помол созад, аммо падарам ба хотири Худо ва Исломо гарданкашони эшонро кушт ва ононро пароканда кард. Онҳо бо падарам барои ҳамин душманӣ карданд ва ба ӯ кина варзиданд”.¹

Ӯ дар ин ҷанг аз пуштибонии падар даст нақашид ва то охир ҳамроҳ ва ҳамдили ӯ буд. Ҳангоме ки ду танро аз сӯйи сипоҳ (сипоҳи ҳазрати Алӣ(а) ва Муовия) даъват карданд, то “ҳакам” (довар) шаванд ва онон дар ин доварӣ нораво ҳукм карданд, Имом Ҳасан(а) ба фармони падар дар як суҳанронии пуршӯр тавзеҳ дод, ки: “Инон баргузида шуданд то китоби Худовандро бар хостаҳои худ пеш ва муқаддам шуморанд, аммо баръакс амал карданд. Пас чунин касе ҳакам номида намешавад, балки “маҳкум” аст”.²

Амири мӯъминон Алӣ, ки дуруди Худованд бар ӯ бод, ҳангоми реҳлат бинобар фармоне, ки аз пеш аз Паёмбари Исломо(с) дошт, имом Ҳасан(а)- ро ҷонишини худ интихоб кард. Ҳазрат бар ин амри муҳим имом Ҳусайн ва соири фарзандони гиромии худ ва бузургон ва пайравони худро гувоҳ гирифт.³

¹ “Ҳаётул имом ал-Ҳасан ибн Алӣ(а)” ҷ.1 саҳ.444-445.

² “Ҳаётул имом ал-Ҳасан ибн Алӣ(а)” ҷ.1 саҳ.479.

³ “Усули кофӣ” ҷ.1 саҳ.297-298.

Парҳезкорӣ

* Таваҷҷӯҳи хосе ба Худованд дошт. Осори ин таваҷҷӯхро гоҳ аз чехраи ӯ ҳангоми таҳорат кардан дармеёфтанд. Вақте ки таҳорат мекард, рангаш дигар мешуд ва ба ларза меафтод. Мепурсиданд: “Чаро чунин мешавӣ?”

Мефармуд: “Онро, ки дар пешгоҳи Худо меистад, ҷуз ин сазовор нест”.

* Аз имоми шашум ҳазрати имом Ҷаъфари Содиқ(а) овардаанд, ки “Имом Ҳасан(а) аз обидтарин ва бофазилаттарин мардони замони худ буд. Вақте ба ёди марг ва охират меафтод, мегирист ва беҳол мешуд”.¹

* Пиёда ва гоҳе пойи бараҳна, 25 бор ба Хонаи Худо рафт.²

Бахшандагӣ

* Рӯзе ба Хонаи Худо рафта буд, ҳамон ҳангом шунид, ки марде бо Худо ба гуфтугӯ нишастааст ва мегӯяд: “Худовандо! Даҳ ҳазор дирҳам насибам кун...”.

Имом(а) ҳамон дам ба хона баргашт ва он пудро барои ӯ фиристод.

* Яке аз канизони ӯ дастагули хушбӯе барои тӯҳфа пешкаши ҳазрат кард. Имом(а) дар муқобил ӯро озод кард ва чун пурсиданд: “Чаро чунин кардӣ?” Фармуд: “Худо моро чунин тарбият кардааст ва ин ояро хонд: **“Ва изо**

¹ “Биҳоруланвор” ҷ.43, саҳ.331

² “Биҳоруланвор” ҷ.43, саҳ.331-332, “Таърихулхулафо” саҳ.190

хуййийтум битаҳиятин фаҳайю биаҳсана
минҳо,- Яъне чун ба шумо ҳадяе доданд, ба
некӯтар посӯх гӯед.”¹

* Се бор дар зиндагӣ ҳар чиз дошт, ҳатто кафш
ва пойафзолро ба ду қисм тақсим кард ва дар
роҳи Худо бахшид.²

Бурдборӣ

Рӯзе марде аз Шом ба таҳриқи³ Муовия,
имомро дашном ва суханони нораво гуфт.
Имом(а) чизе нафармуд то мард ором шуд. Он
гоҳ бо лабханди ширин ўро салом гуфт ва
фармуд: “Пирамард! Фикр мекунам ғариб ҳастӣ
ва гумон мебарам дар иштибоҳ афтадаӣ. Агар аз
мо ризоят хоҳӣ, хоҳем дод, агар роҳнамоӣ
мехоҳӣ, роҳнамоият хоҳем кард, агар боре бар
дӯш дорӣ, бармедорем, агар гуруснаӣ серат
месозем, агар ниёзмандӣ, бениёзат мегардонем ва
ҳар коре дорӣ дар анҷоми он ҳозирем. Агар ба
хонаи мо биёӣ роҳаттар хоҳӣ буд, ки мо
метавонем туро хуб меҳмондорӣ кунем”.

Мард шармсор шуд, гирифт ва гуфт: “Тувоҳӣ
медихам, ки ту ҷонишини Худованд дар рӯи
заминӣ. Худо беҳтар медонад рисолати хешро
кучо қарор диҳад.”⁴ Ту ва падарат назди ман
бадтарин будед, аммо акнун маҳбубтарин
ҳастед”.

¹ “Биҳоруланвор” ҷ.43, сах.242-243.

² “Биҳоруланвор” ҷ.43, сах.332, “Таърихулхулафо” сах.190.

³ Иғво, дасиса.

⁴ “Аллоҳу аъламу ҳайсу яҷъалу рисолатаҳу”

Пирамард он рӯз меҳмони Имом(а) шуд ва чун аз он ҷо рафт ба дӯстии он гиромӣ гаравида буд.¹

Марвони Ҳакам, ки ҳеҷ гоҳ аз озори он гиромӣ даст намекашид, ҳангоми реҳлати он имоми бузургвор дар ҷаноза ширкат кард. Ҳазрати имом Ҳусайн(а) фармуд: “Ту дар вақти ҳаёти бародарам ҳарчи аз дастат меомад кардӣ ва инак дар ҷанозаи ӯ ҳозир шудай ва гиря мекуни?!” . Посух дод: “Ҳарчи кардам бо касе кардам, ки бурдбориаш аз ин кӯҳ (ишора ба кӯҳе, ки дар Мадина аст) бештар буд”.²

Хилофат

Шомгоҳи бисту якуми моҳи Рамазони соли чилуми ҳичрӣ ҳазрати Алӣ(а) шаҳид шуданд ва бомдоди он рӯз мардум дар масҷиди ҷомеи шаҳр гирд омаданд.

Ҳазрати имом Ҳасан(а) ба болои минбар баромаданд ва фармуданд: “Шаби гузашта марди ягонае аз ҷаҳон рахт баст, ки дар миёни гузаштагон ва ҳам дар байни ояндагон ба донишу кирдор ягона буд. Ҳамроҳи Паёмбар(с) ҷангҳо кард, дар ниғаҳбонии Ислом ва паёмбар мучоҳидона кӯшид. Паёмбар ўро дар ҷангҳо ба сипоҳсолорӣ мефиристод ва ӯ ҳамеша пирӯз бармегашт... Аз зарду сафеди (ишора ба зару сим) дунё беш аз ҳафтсад дирҳам боқӣ нагузошт, он ҳам саҳмияи ӯ ва барои он буд, ки бо он хидматгоре барои хонаводаи худ фароҳам

¹ “Биҳоруланвор” ҷ.43, саҳ.344.

² “Таърихулхулафо”, саҳ.191.

оварад". Дар ин ҳангом Имом(а) зор-зор гирифт ва мардум низ гиря карданд. Он гоҳ аз сабаби он, ки имомат аз роҳи ростини худ бераҳа нашавад, ҷумлае чанд аз худашон гуфтанд:

"Ман писари паёмбарам, ки муждаовар ва бимдиҳанда буд ва мардумро ба сӯи Худо даъват мекард. Ман шӯълае аз он чароғи фурузони паёмбарӣ ва аз хонадоне ҳастам, ки Худованд палидию олудагиро аз онон дур гардонидааст ва ҳам аз ононам, ки дар Қуръони маҷид муҳаббат ба онон воҷиб гардонида шудааст:

"Қул ло асълукум алайҳи аҷран иллал маваддата фил қурбо¹ - Бигӯ эй Паёмбар! Ман аз шумоён бар рисолатам подоше ҷуз меҳрварзӣ бо хешовандонам намехоҳам..."

Баъд аз он Имом(а) нишаст, Абдулло ибни Аббос бархост ва гуфт:

"Мардум! Ин (ишора ба имом Ҳасан(а)) фарзанди паёмбари шумо ва ҷонишини Алӣ(а) ва имоми шумост, бо ӯ байъат кунед!"

Мардум гурӯҳ-гурӯҳ ба он ҳазрат рӯй оварданд ва байъат карданд.²

Вақте Муовия аз ончи гузашт огоҳ шуд, ҷосусоне ба Кӯфа ва Басра фиристонд то ҳарчи мегузарад ба ӯ гузориш диҳанд ва дар ҳукумати Имом(а) аз дарун даст ба харобкорӣ зананд.

Бо фармони имом ҷосусонро дастгир карданду куштанд ва ҳазрат номае низ ба Муовия

¹ Сураи "Шӯро", ояти 23.

² "Иршод"-и Муфид, сах.170.

фиристоранд, ки: "Ҷосус мефиристӣ? Гӯё ҷангро дӯст медорӣ? Ҷанг бисёр наздик аст, мунтазир бош! Иншоаллоҳ".

Аз номаҳое, ки Имом(а) ба Муовия навишт ва Ибни Абилҳадид онро нақл мекунад ин аст:

"... Ҷои шигифт аст, ки Қурайиш пас аз марги Паёмбар(с) дар ҷонишини ӯ ба ситеза бархостанд ва худро бар дигарон аз араб ба ин сабаб, ки аз қабилаи паёмбаранд бартар донишанд. Арабҳо ба ин тан доданд, аммо Қурайиш худ дар миёнаи хеш зери бори бартариш мо нарафт. Моро ки аз онон ба паёмбар наздиктар ва хостори ҳаққи хеш будем, канор гузоштанд ва бар мо ситам карданд. Мо аз ситеза канора ҷустем, то душманон ва дурӯён аз ин роҳ ба хароб кардани Исломи барнахезанд.

Имрӯз аз ту дар шигифем, ки довталаби амре ҳастӣ, ки ба ҳеҷ рӯ сазовори он нестӣ, на дар дин бартарӣ дорию на асари хубе аз худ боқӣ гузоштаӣ. Ту фарзанди ҳамон гурӯҳе, ки бо Паёмбар(с) ҷангиданд ва ҳам фарзанди душмантарини мардуми Қурайиш нисбат ба Паёмбар(с) мебошӣ. Аммо бидон, ки подоши кирдорҳои ту бо Худованд аст ва хоҳӣ дид, ки

саранҷом пирӯзӣ аз они чӣ касе аст. Савганд ба Худо чизе нахоҳад гузашт, ки умрат поён меёбад ва ба дидори Худо мешитобию ӯ туро ба кайфари кирдорҳое, ки анҷом додаӣ мерасонад. Худо ба бандагонаш ситам намекунад. Алӣ(а) рафт, мусулмонон бо ман байъат карданд; аз Худо хосторам, ки дар дунё чизе маро надихад, ки аз он камбуде дар амри дунёи дигарам бошад.

Ончи маро бар он дошт то ин номаро ба ту бинависам, ин аст ки байни худ ва Худованд узре дошта бошам. Агар ту низ монанди дигар мусулмонон ин амрро бипазирӣ ба маслиҳати Ислом аст ва ту худ низ баҳраи бештаре хоҳӣ дошт. Аз паси ботил марав, ту низ чун дигарон бо ман байъат кун! Ту худ медонӣ, ки ман сазовортарам. Аз Худо битарс, ситамгар мабош ва хуни мусулмононро мӯҳтарам шумор. Агар ҳозир набошӣ ман ҳамроҳи мусулмонон ба сӯйи ту хоҳам шитофт ва туро ба муҳокима хоҳам кашид то Худованд, ки беҳтарини доварон аст, байни мо ҳоким гардад...”.

Муовия дар посух навишт:

"... Ҳоли ману ту монанди ҳоли пешини шумо хонадон бо Абӯбакр аст; яъне ҳамон гуна, ки Абӯбакр бо доштани таҷрибаи бештар мақоми хилофатро аз Алӣ(а) гирифт, ман низ худро аз ту сазовортар мебинам. Агар ман медонистам, ки ту беҳтар аз ман ба умури мардум мерасӣ ва бо душман рӯйрӯӣ мекунӣ, байъат мекардам. Аз он ҷое, ки худат медонӣ, ман аз ту собиқаи бештар дорам, пас беҳтар он ки ту пайрави ман бошӣ, ман низ қавл медиҳам, ки хилофати мусулмонон пас аз ман бо ту бошад. Ҳарчи байтуллои Ироқ аст аз он туст ва низ хирочу даромади ҳар ноҳияи Ироқро, ки хоҳӣ дар ихтиёри ту хоҳам гузошт... Вассалом".¹

Муовия бо ҳамон баҳонае, ки Қурайш ба василаи он аз ҳазрати Алӣ(а) рӯ гардонданд, аз байъат бо имом Ҳасан(а) сарпечӣ кард. Ӯ дар дил медонист, ки Имом(а) аз ӯ сазовортаранд, аммо мансабхоҳӣ ӯро аз пайравии воқеият нигаҳ медошт. Ӯ хуб медонист, ки камии синну сол дар паёмбароне чун ҳазрати Исо(а) ва Ҳазрати Яҳё(а) монעי паёмбарӣ набудааст ва дар Имом(а) низ, ки ҷонишини паёмбар аст, ҳамин гуна аст.

¹ Ибни Абилҳадид ҷ.16 саҳ.35.

Муовия на танҳо аз байъат сар тофт, балки тасмими аз миён бардоштани имомро гирифт. Ӯ бархеро пинҳонӣ фармон меод то он гиромиро бидушанд. Аз ин рӯ имом дар зери пирохани худ либосҳои махсуси муҳофизатӣ мепӯшид ва бо он ба намоз мерафт. Рӯзе яке аз маъмури махфии Муовия ба сӯи Имом(а) тир андохт ва ба он гиромӣ зараре ворид нашуд.

Муовия, ки камии синну солро барои имом баҳона меовард ва аз байъат бо ӯ сарпечӣ мекард, ҳангоми ба Язид супоридани валиаҳдӣ ин баҳонаро фаромӯш ва фарзанди ҷавони худро ҷонишини хеш кард ва аз мардум барои ӯ байъат гирифт.

Муовия ба баҳонаи эҷоди ваҳдати исломӣ ва пешгирӣ аз ихтилофу ошӯб ба ҳокимони зери назорати худ навишт, ки “Бо лашкар ба сӯи ман оед” ва онон ҳамон карданд, ки ӯ гуфта буд.

Муовия ҳамаи ононро ҷамъ кард ва ба Ироқ барои ҷанг бо Имом(а) фиристод.

Имом низ ба Хучр ибни Удаи Киндӣ фармон дод, то фармондорон ва мардумро барои ҷанг омода созад.

Мунодӣ (даъваткунанда) ба оини он замон дар кӯчаҳои Кӯфа фарёди “Ассалот” бардошт ва мардум ба масҷид рехтанд.

Имом (а) ба минбар баромад ва фармуд: “Муовия ба сӯи шумо барои ҷанг омадааст, шумо низ ба урдугоҳи Нухайла биравед!”

Ҳама сокит монданд. Адӣ - фарзанди Ҳотами Тойии маъруф, аз ҷой бархост ва гуфт: “Ман писари Ҳотам ҳастам, субҳоналлоҳ, ин сукути

маргбор чист, ки қонатонро фаро гирифта аст? Чаро ба имом ва писари паёмбаратон посух намедихед... Аз хашми Худо тарсед, магар шумо аз нанг боке надоред?"

Он гоҳ рӯ ба Имом (а) кард ва гуфт: "Гуфтори шуморо шунидем ва бо қону дил ба фармонем". Сипас афзуд: "Ман ҳамакнун ба урдугоҳ меравам, ҳар ки моил аст, ба ман пайвандад".

Қайс ибни Саъд ибни Убода ва Маъқал ибни Қайси Риёҳӣ ва Зиёд ибни Саъсаъаи Таймӣ бо суханрониҳои шӯрангез мардумонро ба ҷанг даъват карданд. Онҳо сипохро бо мардум мучаҳҳаз карданд ва он гоҳ ҳама ба урдугоҳ рафтанд.¹

Анбӯҳи ҷамъият дар урдугоҳ ба ҷуз пайравони воқеии он ҳазрат аз ин чанд даста низ фароҳам омада буд:

1. Хаворич, ки танҳо барои ҷанг бо Муовия омада буданд, на ба қонибдорӣ аз Имом(а).

2. Гурӯҳе, ки барои ба даст овардани ғаниматҳои ҷангӣ омада буданд.

3. Онон, ки ба пайравӣ аз сардорони қабिलाҳо ширкат карда буданд ва ангезаи динӣ надоштанд.²

Имом(а) гурӯҳе аз ин сипоҳиёнро ба сипаҳсолорӣи Ҳакам ба шаҳри Анбор фиристод. Аммо Ҳакам бошад бо Муовия забон як кард ва аз Имом (а) рӯй гардонд.

¹ "Наҳҷулбалоғ"-и Ибни Абилҳадид ҷ.16, саҳ.37-40.

² "Иршод"-и Муфид саҳ.171.

Худи имом ба Соботи Мадоин рафт ва аз он ҷо дувоздаҳ ҳазор нафарро ба унвони пешоҳанги ҷанг ба фармондеҳии Убайдулло ибни Аббос ба муборизаи зидди Муовия гусел кард ва Қайс ибни Саъд ибни Убодаи Ансориро муовини ӯ кард, ки агар Убайдулло аз миён рафт, ӯ сипаҳсолор гардад.

Муовия тасмим гирифт, ки Қайсро бо ҳар роҳе фиреб кунад. Ба ин хотир як миллион дирҳам назди ӯ фиристод, то бо ӯ ҳамдаст шавад ё ақалан аз Имом (а) даст бардорад. Қайс посух дод, ки: *“Ба найранг дини маро наметавонӣ аз дастам бигирӣ.*

*Бирав ин дом бар мурғи дигар неҳ,
ки анқоро баланд аст оиёна”.*

Сипаҳсолори аслии лашкар, яъне Убайдулло ибни Аббос, танҳо ба ваъдаи ҳамон маблағ фирефта шуд ва шабона бо гурӯҳе аз наздикони худ ба сӯи Муовия гурехт. Бомдоди он рӯз сипоҳ бесарпараст монд ва Қайс бо мардум намоз гузошт ва сипаҳсолор шуд ва сипас ҷараёнро ба Имом (а) гузориш дод.¹

Қайс далерона меҷангид. Муовия чун роҳи фиреби ӯро наёфт, ҷосусоне ба миёни лашкари Имом (а) фиристод, ки бардурӯғ ҷараёни сулҳи Қайс бо Муовияро паҳн кунанд ва низ гурӯҳи дигареро дар миёни лашкари Қайс фиристод, ки бигӯянд: “Имом Ҳасан бо Муовия сулҳ кардааст”.²

¹ “Таърихи Яъқубӣ” ҷ.2, саҳ.204-207.

² “Иршод”-и Муфид саҳ.182.

Ба ин тартиб хавориҷ ва ононе, ки ба сулҳ мувофиқ набуданд аз ин дурӯғ фирефта шуданд ва ногаҳон ба ҳолати исён ба хаймаи Имом (а) рехтанд ва ба ғорат пардохтанд. Онҳо ҳатто фарши зери пои момро рабуданд ва зарбае ба рони он ҳазрат заданд, ки аз хунрезии шадид Имом (а) ба ҳолати вазнин афтоданд...¹

Ёрони имом он гиромиро ба Мадоин, ба саройи Саъд ибни Масъуди Сақафӣ, ки аз тарафи ҳазрати Алӣ(а) ба фармондорӣ Мадоин мансуб шуда буд, бурданд. Имом(а) муддате дар хонаи Сақафӣ ба муолиҷа пардохт. Дар ин байн ба ӯ гуфтанд, ки бархе аз сардорони қабилаҳо, ки ангезаи динӣ надоштанд ва ё бо имом душманӣ доштанд ба Муовия пинҳонӣ навиштаанд, ки: “Агар ба Ироқ биёй паймон мебандем, ки Имом(а)-ро ба ту супорем”.

Муовия номаҳои ононро айнан назди Имом (а) фиристонд ва аз ӯ тақозои сулҳ кард. Ва инчунин ваъда дод, ки ҳар шарте, ки имом фармояд пазируфта хоҳад шуд.

Имом бемори саҳт буд ва ёронаш ба ҳар сӯ пароканда шуда буданд. Лашкариён ва сарбозон аз ҷиҳати фикрӣ ва ҳадафҳо ягонагӣ надоштанд ва ҳар як сози ҷудо менавохтанд ва дар роҳи дигар метохтанд... Аз ҳеҷ сӯ ва ба ҳеҷ рӯ идомаи ҷанг ба фоидаи пайравони он ҳазрат ва ҳатто Ислом набуд, барои он ки агар Муовия ба василаи ҷанг расман пирӯз мешуд, асоси Исломро аз ҳам мепошид ва дудмони ҳамаи

¹ “Таърихи Яъқубӣ” ҷ.2 саҳ.204-207.

пайравон ва мусулмонони ростинро аз замин бармечид.

Имом ночор бо шароити бисёр сахт ба сулҳ тан дод.

Бархе аз шароити сулҳ аз ин қарор аст:

1. *Хуни пайравони Алӣ (а) мӯҳтарам ва маҳфуз бимонад ва ҳуқуқашон поймол нагардад.*

2. *Ба Алӣ(а) дашном надиҳанд. (Лаънат нафиристанд).¹*

3. *Муовия аз даромад як миллион дирҳам байни ятимони ҷанги Ҷамал ва Саффайн тақсим кунад*

4. *Имом(а) Муовияро "амиралмӯъминин" намехонад.²*

5. *Муовия бояд бар асоси китоби Худо ва суннати Паёмбар(с) амал кунад.³*

6. *Муовия пас аз марг хилофатро ба дигаре васият накунад.*

Муовия ин шароит ва шароити дигарро, ки ҳама барои ҳифзи Ислому, ба хусус шиаён лозим буд, пазируфт ва бо ҳамин ҷанг поён ёфт.

Тасомуҳ⁴ набуд

Бархе аз шарқшиносон, ки дар мутолиаҳои хеш ба умқи маъноии аслии матолиб ва ҳамаи тарафҳои он намеандешанд, ба назари худ аз

¹ "Иршод"-и Муфид сах.173.

² "Биҳоруланвор" ҷ.44, сах.2-3.

³ "Биҳоруланвор" ҷ.44, сах.65.

⁴ Саҳлангорӣ, сустӣ, бепарвоӣ.

муқаддимаҳои суст ба натиҷаҳои дуруст мерасанд ва дучори завқзадагӣ мешаванд.

Иддае аз ҳамин даста бар асоси ҳамин мутолиаҳои сатҳӣ ва бар асари беитгилоӣ гумон кардаанд, ки имом Ҳасан(а) дар ҷанг бо Муовия саҳлангорӣ ва сустӣ кардааст, вагарна бо кӯшиши бештар пирӯз мешуд!

Агар ин чанобон бо чуқурандешӣ, матнҳои аслии таърихҳои мусаллами он даврро мутолиа мекарданд ва ҳамаи ҷонибҳои амрро дар назар мегирифтанд, ҳаргиз ба чунин натиҷаи нодуруст намерасиданд. Имом (а) ба шаҳодати таърих, аёми созандагии зиндагии худро сарафрозона дар канори падар дар ҷанги “Ҷамал”, “Саффайн” ва ғайри он гузаронд. Ӯ ҳамеша ҷасурона то тирраси душман шамшер зад, пеш рафт ва пирӯз баргашт.

Пас, имом Ҳасан(а) аз ҷанг намеҳаросид. Ӯ худ мардумро ба ҷанг бо Муовия тарғиб кард, аммо сулҳи ӯ дар он шароити хос илова бар он ки аз ҷиҳати сиёсати дохилӣ, ҳифзи хуни пайравон ва масолеҳи дохилии Ислом лозим менамуд, аз назари сиёсати хориҷии Ислом низ як дурандешии амиқ ва ҳайратовар буд. Дар ҳамон айём империяи бузурги Руми Шарқӣ, ки (пештар борҳо зарбатҳои сангине аз Ислом чашида буд) дар камин буд то дар фурсати муносиб интиқом гирад.

Ҳангоме ки сипоҳи Имом(а) ва Муовия рӯ ба рӯӣ ҳам саф бастанд, онон (румиён) ҳам муқаддамоти ҳамлаи ногаҳониро фароҳам оварданд. Агар имом ба ҷанг идома медоданд,

мумкин буд зарбаи сахте ба пайкари Ислому ворид шавад, аммо чун имом сулҳ карданд, натавонистанд кореро анҷом диҳанд.¹

Танозул² набуд

Шигифтангестар аз пиндори дастаи аввал гуфтори хушқу холӣ ва носанчидаи дастаи дигаре аз нависандагон аст, ки мегӯянд: “Имом Ҳасан(а) Муовияро сазовортар аз худ ёфт, пас ба фоидаи ӯ по аз мансаб кашид ва хилофатро ба ӯ вогузор кард ва бо ӯ байъат кард”.

Дар ҳоле, ки медонем Имом(а) чи дар номаҳои пеш аз воқеаи сулҳ ва чи пас аз он ба таври равшану возеҳ худро сазовори мақоми хилофат медонад.

Ҳагоме ки Муовия ба Кӯфа омад, ба минбар рафту гуфт: “Имом маро сазовортар донист на худро, пас онро ба ман вогузошт”. Имом Ҳасан(а) дар маҷлис ҳузур дошт ва аз ҷой бархост ва фармуд: “Муовия дурӯғ мегӯяд”. Он гоҳ ҳазрат дар сазоворӣ ва фазилати хеш сухан гуфт, аз ҷумла ба ширкат дар “мубоҳила” ишора кард ва фармуд: “Мо тибқи матни Қуръон ва суннати Паёмбар(с) бартарем ва ба ин амр сазовортар, аммо дигарон ситам карданд ва ҳаққи моро бурданд”.³

Гузашта аз ин дар мундариҷаи сулҳнома ҳондем, ки Имом (а) қайд фармуд:

¹ “Таърихи Яъқубӣ” ҷ.2, саҳ.206.

² Гузашт.

³ “Биҳоруданвор” ҷ.44, саҳ.62.

“Муовияро “амирулмӯъминин” нахонад ва надонад, пас чӣ гуна мумкин аст бо ӯ байъат карда бошад. Агар бо ӯ ҳам байъат карда буд, мебоист ба фармони Муовия амал кунад, аммо таърих гувоҳ аст, ки ҳаргиз аз ӯ фармон набурд. Ҳангоми хуруҷи “хаворич” Муовия фармон дод, ки имом бо онҳо бичангад, вале Имом (а) аслан ба фармони ӯ гӯш надод ва фармуд: “Агар ман мехостам бо “аҳли қибла” бичангам, нахуст бо ту меҷангидам...”¹

Пас мебинем, ки ёвағӯии бархе аз нависандагон, ки аз вичдони илмӣ ва таърихнависӣ баҳрае набурдаанд, чуз як дурӯғпардозии бузург чизи дигаре нест.

Созишномаи сулҳ бино бар маслиҳати олияи Ислом сурат гирифт, на аз ҷиҳати он ки Имом (а) Муовияро сазовортар ёфт.

Эътирози ноҷо

Дастаи дигар мепурсанд: “Магар на он аст, ки раҳбар бояд дар корҳо аз хостаи чомеа пайравӣ кунад, пас чаро имом ба майли шиаён, ки ҷанг бо Муовияро мехостанд, зидди ӯ ба мубориза бар нахост?”

Дар ҷавоб бояд гуфт: “Чун идомаи ҷанг ба маслиҳати Ислом ва мусулмонон тамом намешуд, шоиста набуд, ки Имом (а) ба хостаи онон амал кунад”.

Аслан раҳбарии имом бар асоси эътиқоди шиа як раҳбарии худой ва аз гунаи роҳбарии

¹ “Комил”-и Ибни Асир, ҷ.3 саҳ.208.

паёмбарон аст. Имом дорои робита бо мабдаи ҷаҳон ва Худованди бузург аст. Ӯ масолеҳи ҷомеаро бар ин асос ташхис медиҳад ва ҳар гуна ки ӯ ташхис диҳад, хилоф ва нодуруст нахоҳад буд.

Чи бисёр корҳое паёмбар ё имом анҷом додаанд ва мардум дар он вақт ба маслиҳату дурустии он ошно набуданд ва бо гузашти айём зарурат ва дурустии онро пай бурданду дарёфтанд.

Чунончи масалан, Паёмбар(с) ҳамроҳи мусулмонон ба қасди зиёрати Хонаи Худо аз Мадина берун омаданд ва вақте ба Худайбия расиданд, Қурайш монеи вуруди онон ба Макка шуданд. Онҳо вуруди Паёмбар(с) ва ҳамроҳонро беиҷозат ва огоҳии пешакӣ як навъ саршикастагӣ барои хеш мепиндоштанд.

Рафтуомадҳо ва музокироти бисёр сурат гирифт ва саранҷом бино бар он шуд, ки ба ин сурат то се сол бо ҳам сулҳ кунанд:

1. Қурайш дар соли оянда се рӯз Хонаи Худоро дар ихтиёри мусулмонон гузорад, то мусулмонон озодона дар он ҷо аъмоли динии худро ба ҷо оваранд.

2. То се сол Қурайш ва мусулмонон бо ҳам коре надошта бошанд ва рафтуомад дар Макка барои мусулмонон озод бошад.¹

3. Мусулмонони Макка битавонанд бар асоси дини худ ошкор амал кунанд.

¹ “Таърихи Яъқубӣ” ҷ.2, сах.44-45.

4. Тамоми нуқоти боло ба шарте амалӣ шавад, ки агар касе аз Макка гурехт ва ба Мадина паноҳ бурд, мусулмонон ӯро ба Макка баргардонанд, аммо агар аз Мадина касе ба Макка паноҳ бурд, Қурайшро лозим набошад, ки чунон кунад.

Паёмбари Акрам(с) бо бандҳои ин сулҳнома мувофиқат карданд, аммо мусулмонон аз банди охири ин қарордод бисёр нороҳат буданд ва зери бори сулҳ намерафтанд.¹ Паёмбар фармуданд: **"Ана Абдуллоҳи ва расулуҳу, лан уҳолифа амраҳу ва лан юзаййиғанӣ, - Ман банда ва Паёмбари Худовандам, ҳаргиз аз фармони ӯ сар напечам ва медонам, ки боиси зарари ман нахоҳад шуд"**.²

Ҳамин тавр ҳам шуд ва андаке баъд фоидаи ин сулҳ бар ҳамагон ошкор шуд. Фоида он буд, ки бар асари хомӯш шудани оташи ҷанг ва рафтуомади мусулмонон мушрикони ба ҳақиқати Ислом огоҳӣ ёфтанд, Ислом дар дилашон нишаст ва бисёре аз онон мусулмон шуданд. Ҳанӯз муддати сулҳ тамоми нашуда буд, ки чизе намонда буд Ислом дин ва оини умумии аҳли Макка гардад.³

* Зухрӣ мегӯяд:

"Дар ҳамин ду соли сулҳ миқдори мусулмонон ба андозаи тамоми солҳои то қабл аз он изофа гаист".

* Ибни Ҳишом менависад:

¹ "Биҳоруланвор" ҷ.20, саҳ.350.

² "Сираи Ибни Ҳишом" ҷ.4, саҳ.317.

³ "Биҳоруланвор" ҷ.20, саҳ.368.

“Зухрӣ рост меғӯяд, барои он ки мусулмонон хангоме, ки бо Паёмбар(с) ба Худайбия омада буданд, 1400 нафар, аммо ду сол баъд дар фатҳи Макка ҳамроҳони ӯ ба даҳ ҳазор нафар расида буданд.¹ Пас ҷо дарад, ки Зухрӣ бигӯяд: *“Ҳеч тирӯзии ҷангӣ азимтар аз сулҳи Худайбия набуд”*.²

* Имом Содик(а) мефармоянд:

“Мо конат қазиятун аъзама баракатан минҳо, - Ҳеч ҳодисае бартар аз ин руҳ надод”.³

Бинобар ин он кас, ки ба имомати имомони пок имон дорад, набояд ба сулҳи имом Ҳасан, ки дуруди Худо бар ӯ бод, эрод гирад ба ҳамон гуна, ки ба сулҳи Паёмбари Акрам(с) бо Қурайш эрод намегирад.

Аз ҳамин ҷиҳат вақте бархе аз шиаён ба худи Имом (а) эрод мегирифтанд, (чунончи бархе аз мусулмонон ба худи Паёмбар(с)) мефармуданд:

“Дар кори имом даҳолат нақунанд ва нисбат ба имоми хеш пайравӣ дошта бошанд, чунки ӯ ба фармони Худо ва бинобар масолеҳи воқеӣ корҳоро анҷом медиҳад, агарчи дигарон рамз ва сирри онро нафаҳманд”.

Абӯсаиди Ақисо меғӯяд:

“Ба ҳазрати имом Ҳасан(а) гуфтам: Чаро бо Муовия сулҳ кардед, ҳол он ки ҳақ бо шумо ва Муовия гумроҳу ситамгар аст?”

¹ “Сираи Ибни Ҳишом” ҷ.4 ,саҳ.322

² “Биҳоруланвор” ҷ.20, саҳ.345

³ “Биҳоруланвор” ҷ.20, саҳ.368

- Фармуд: “Оё ман пас аз падарам ҳуҷчати Худо ва имом нестам?”

- Гуфтам: “Оре”

- Фармуд: “Магар Расули Худо дар ҳаққи ман ва бародарам нафармуд: **“Ал Ҳасану вал Ҳусайну имомони, қомо ав қаадо,- Ҳасан ва Ҳусайн имоманд чӣ қиём кунанд ва чӣ накунанд”**.”

- Гуфтам: “Оре”

- Фармуд: “Пас ман имом ҳастам, чӣ қиём кунам ва чӣ накунам”.

Он гоҳ барои ӯ иллати он ки қиём накард шарҳ дод, ки:

“Ба ҳамон сабаб бо Муовия сулҳ кардам, ки Паёмбари Худо(с) бо Бани Замра ва Бани Ашҷаъ ва бо аҳли Макка дар Ҳудайбия сулҳ кард, бо ин тафовут, ки онон кофир буданд ва Муовияю ёрони ӯ дар ҳукми кофиранд.

Эй Абӯсаид! Агар ман аз ҷониби Худованд имомам, дигар маъно надорад, ки раъйи маро сабук шуморӣ, гарчи дурустии он бар ту пӯшида бошад.

Масали ману ту чу Хизр ва Мӯсо аст. Хизр корҳое мекард, ки Мӯсо маслиҳату фоидаи онро намедонист ва хашмгин мешуд, аммо чун Хизр ӯро огоҳ месохт, ором мегирифт. Ман ҳам хашми шуморо барангехтаам ба ин ҷиҳат, ки ба дурустии кори ман ошно нестед. Ҳаминро бояд бидонӣ, ки агар бо Муовия сулҳ намекардам, шиае рӯйи замин боқӣ наместонд”.¹

¹ “Биҳоруланвор” ҷ.44, сах.49

Паймоншикани Муовия

Муовия баъд аз он, ки қудратро ба дасти худ гирифт, чехраи воқеии худро ошкор сохт.

Ӯ дар таи як суханронӣ дар Нухайла ошкоро гуфт: “Ба Худо савганд бо шумо наҷангидам то намоз гузored, рӯза бидored ва ҳаҷ биравед, балки то ҳукумат кунам ва инак ба он расидаам. Акнун эълон мекунам, ки тамоми шартҳое, ки дар сулҳнома бо Ҳасан ибни Алӣ гузарондем, зеро по хоҳам гузошт”.¹

Муовия дар амал баъзан ба ҷиҳати собиқа ва нуфузи имом Ҳасан(а) ногузир буд, ба он эҳтиром гузored. Ибни Абилҳадид менависад: “Зиёд-ҳокими Кӯфа тасмим дошт яке аз ёрони имом Ҳасан(а)-ро таъқибу озор диҳад. Имом ба ӯ паём дод, ки мо барои ёрони худ амон гирифтаем, аммо ба ман хабар додаанд, ки ту музоҳими яке аз асҳоби мо шудай, чунин накун!”

Зиёд ба ин гуфта гӯш накард ва гуфт: “Дар паи ӯ хоҳам буд, гарчи байни пӯсту гӯшти ту бошад...”.

Имом айнан посухномаи Зиёдро барои Муовия фиристод.

Муовия Зиёдро сарзаниш кард ва гуфт: “Музоҳими ёрони ӯ машав, ман дар ин кор ба ту вилояте наодоам”.²

¹ “Бихоруланвор” ҷ.44, сах.49

² “Шарҳи Наҳҷулбалоға”-и Ибни Абилҳадид ҷ.16, сах.18-19.

Бозгашт ба Мадина

Муовия аз ҳар сӯ ва ба ҳар роҳ нияти озори имом Ҳасан(а)-ро дар дил мепарварид. Муовия имом ва ёронашро озор ва зери фишору таъқиб қарор медод. Ӯ ба ҳазрати Алӣ(а) ва хонадонаш суханони қабех мегуфт ва гоҳе бешармиро ба дараҷае мерасонд, ки ҳатто дар маҷлисе, ки имом Ҳасан(а) ҳузур медошт, ҳазрати Алӣ (а)ро бадгӯй мекард.¹ Агарчи Имом (а) дарҳол ва бефосила ҷавоби дандоншикан медод ва ўро адаб мекард, аммо дар Кӯфа мондан барояшон шиканҷабор шуда буд. Ҳазрат ноилоҷ ба Мадина баргаштанд. Аммо ин сафар кушоише дар вазъи мавҷуд эҷод накард, чунки яке аз палидтарин корғузорони Муовия ба номи Марвон ҳокими он ҷо буд. Ӯ он касе аст, ки паёмбар дар ҳаққи ӯ фармуда буданд: **“Ҳувал вазағу ибнул вазағ, ал малъуну ибнул малъун,- Ӯ вазағ (номи ҷонвар аст, шабеҳи қурбоққа) асту писари вазағ ва малъун асту писари малъун”**.²

Ин золими худобехабар рӯзгорро бар Имом (а) ва ёронаш бисёр танг мегирифт то он ҷо, ки ҳатто рафтуомади ёрони он гиромӣ ба хонашон душвор буд. Аз ҳамин сабаб бо он, ки имом даҳ сол дар Мадина буданд, ёрон камтар тавонистан аз манбаи илму дониши он азиз баҳра баранд. Аз ҳамин сабаб ривоёти нақлшуда аз он имом каму андак аст.

¹ “Иршод”-и Муфид, саҳ.173.

² “Ҳаётул имом ал Ҳасан ибн Алӣ”, ҷ.1, саҳ.218.

Марвон саъй дошт дар ҳузури Имом (а) нисбат ба ҳазрати Алӣ(а) бадгӯй кунад ва гоҳе ҳам бархеро ёд меод, ки ба худи имом Ҳасан(а) суханони қабех ва беэҳтиромӣ кунанд.¹

Пас аз Марвон ҳам дар тӯли ин даҳ сол ҳар кас, ки ҳокими Мадина шуд аз шиканча ва озори он имоми ростин ва ёронаш даст накашид.

Шаҳодат

Муовия, ки ба баҳонаи камсиннии имом ҳозир набуд хилофатро ба ӯ супорад, инак мақсад гузошт, ки барои фарзанди касифу палиди худ Язид вилоятаҳдиرو (хилофатро ба писараш васият кард) мусаллам гардонад, то пас аз худаиш ишколу хотогихое аз чиҳати салтанати ӯ пеш наояд. Муовия барои амалӣ кардани мақсади нопоки худ Имом (а)ро бузуртгарин монеа мекард. Ӯ гумон мекард, ки агар пас аз ҳалокати худаиш имом зинда бошад, мумкин аст мардум, ки дигар аз Муовия ва хонадони ӯ дилхӯшӣ надоранд ба Имом (а) бигараванд ва байғат кунанд. Муовия чандин бор тасмим гирифт то имомро аз миён бардорад. Саранҷом бо дасисаи Муовия Имом (а)ро ба василаи захр, захролуд кард ва он гиромӣ дар бисту ҳаштуми моҳи сафари соли панҷоҳи ҳиҷрӣ ба шаҳодат расиданд. Ҷасади поки ҳазрати имом Ҳасан(а) дар Мадина дар қабристони Бақӣ ба хок супурда шуд.²

¹ “Таърихулхулафо”-и Суютӣ, саҳ.190.

² “Муруҷуззаҳаб” қ.2 саҳ.427, “Табақот”-и Ибни Саъд қ.5 саҳ.24.

Дуруди Худо бар он бузургвори азиз бод.

Поён.

Мундариҷа

Сарсухан.....	5
Валодат.....	9
Ҳасан ва Паёмбар (с).....	9
Ҳасан бо падар.....	11
Парҳезкорӣ.....	13
Бахшандагӣ.....	13
Бурдборӣ.....	14
Хилофат.....	15
Тасомуҳ набуд.....	24
Танозул набуд.....	26
Эътирози бечо.....	27
Паймоншикании Муовия.....	32
Бозгашт ба Мадина.....	33
Шаҳодат.....	34